

УДК 821.111(73).09

І. В. Шишкіна

И. В. Шишкина

I. V. Shyshkina

*Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара
Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара
Oles Honchar Dnipropetrovsk National University*

**РОЛЬ ПОЕЗІЇ У ФОРМУВАННІ ХУДОЖНЬОГО СТИЛЮ Р. БРЕДБЕРІ
РОЛЬ ПОЭЗИИ В ФОРМИРОВАНИИ
ХУДОЖЕСТВЕННОГО СТИЛЯ Р. БРЭДБЕРИ
THE ROLE OF POETRY IN FORMING
OF R. BRADBURY'S ARTISTIC STYLE**

Зроблено спробу дослідити поетичні засоби художньої виразності у прозаїчних творах на прикладі творчості Рея Бредбері. Запропоновано розглянути ознаки поезії, що вплинули на формування стилю цього письменника та є важливими для розуміння його творчості з точки зору стилістики. Проза Р. Бредбері має особливості поетичної мови, серед них – активне використання художніх засобів, властивих поезії, що відіграють суттєву роль у творах письменника. Стиль цього автора є особливим як у ідейному плані (найбільше спільного у Бредбері з творчістю Йейтса, Вітмена, Дікінсон, Плат), так і у плані поетики. Так, у прозі Бредбері знаходимо такі риси поетичного твору: ліризм, глибока емоційність оповіді, наявність підтексту, лаконічність, точність та метафоричність образів, активне використання художніх засобів, властивих поезії. Аналіз функцій тропів, що наближають прозовий твір до поетичного, виявив їхнє існування на трьох мовних рівнях: звуконаслідування, алітерація та асонанс на фонографічному; метафора, персоніфікація, метонімія та синекдоха на лексичному; повтори та перелік на синтаксичному рівні. Проаналізувавши роль кожного художнього засобу у творах Р. Бредбері, виокремлено такі спільні риси для тропів різних рівнів: на фонографічному рівні вимальовуються звукові деталі образу або створюється загальний емоційний фон; на лексичному рівні створюються художні образи та формується ставлення до них автора, персонажів і читача; прийоми синтаксичного рівня виконують емпатичну функцію та сприяють підтриманню ритмічної структури тексту. На основі проведеного дослідження можемо зробити висновок, що художній стиль Рея Бредбері базується на поетичних прийомах, застосованих у творах прозової форми.

Ключові слова: поезія, поетика, проза, стилістичний аналіз, стиль, тропи, художні засоби.

Предпринята попытка исследовать поэтические средства художественной выразительности в прозаических произведениях на примере творчества Рея Бредбери. Предложено рассмотреть признаки поэзии, повлиявшие на формирование стиля этого писателя и важны для понимания его творчества с точки зрения стиллистики. Проза Р. Бредбери имеет особенности поэтического языка, среди них – активное использование художественных средств, присущих поэзии, которые играют существенную роль в произведениях писателя. Стиль этого автора является особым как в идейном плане (больше всего у Бредбери общего с творчеством Йейтса, Уитмена, Дикинсон, Плат), так и в плане поэтики. Так, в прозе Бредбери находим такие черты

поэтического произведения: лиризм, глубокая эмоциональность повествования, наличие подтекста, лаконичность, точность и метафоричность образов, активное использование художественных средств, присущих поэзии. Анализ функций тропов, приближающих прозаическое произведение к поэтическому, обнаружил их существование на трех языковых уровнях: звукоподражание, аллитерация и ассонанс на фонографическом; метафора, персонификация, метонимия и синекдоха на лексическом; повторы и перечисления на синтаксическом уровне. Проанализировав роль каждого художественного средства в произведениях Р. Брэдбери, обозначены следующие общие черты для тропов разных уровней: на фонографическом уровне вырисовываются звуковые детали образа или создается общий эмоциональный фон; на лексическом уровне создаются художественные образы и формируется отношение к ним автора, персонажей и читателя; приемы синтаксического уровня выполняют эмфатическую функцию и способствуют поддержанию ритмической структуры текста. На основе проведенного исследования можем сделать вывод, что художественный стиль Рэя Брэдбери базируется на поэтических приемах, применяемых в произведениях прозаической формы.

Ключевые слова: поэзия, поэтика, проза, стилистический анализ, стиль, тропы, художественные методы.

The article presented is an attempt to explore the poetic devices of poetic language in Ray Bradbury's prose works. It is offered to consider the characteristics of poetry that influenced the style of the writer and are important for the understanding of his work in terms of style. R. Bradbury's prose has poetic language features, among them – an active use of artistic devices which are characteristic for poetry and that play a significant role in his works. The style of this author is unique in both ideological terms (most common in Bradbury's works is with the works of Yeats, Whitman, Dickinson, Plath) and in terms of poetics. Thus, in R. Bradbury's prose we find such poetic features as lyricism, profound emotional narrative, availability implication, concise, accurate and metaphorical images, the active use of artistic means that are inherent for poetry. An analysis of trope functions that make poetic prose works closer to poetry, revealed their existence on three language levels: onomatopoeia, alliteration and assonance on phonographic level; metaphor, personification, metonymy and synecdoche on lexical; repetitions and enumeration on the syntactical. Having analyzed the role of each artistic device in Bradbury's works, we can identify the following common features for tropes of different levels: at the phonographic level sound or image details are discarded a general emotional background is created; at the lexical level artistic images are created and the author, characters and a reader's attitudes to these images are formed; methods of the syntactic level perform emphatic function and help maintain a rhythmic structure of the text. Based on the study we can conclude that Ray Bradbury's art style is based on poetic techniques employed in works of the prose form.

Keywords: poetry, poetics, prose, stylistic analysis, style, tropes, artistic devices.

Очевидно, що проза Рея Бредбері, зберігши свою форму та сюжетність, у той же час наповнена ліризмом, поетичною емоційністю та яскравими символічними образами. Варто дослідити детальніше, які саме прийоми наближають твори цього письменника до поезії.

Такі літературні роди як проза та поезія відрізняються частотою використання тропів. Визначальним нам здається той факт, що характер художніх засобів у прозі та поезії також відрізняється. На прикладі творів Р. Бредбері ми спробуємо розібратися, які саме засоби виразності частіше використовують у поезії та майже не зустрічаються у прозі.

Згідно з В. А. Кухаренко, стилістичний аналіз твору має проводитися на трьох рівнях: фонографічному, лексичному та синтаксичному. Художні засоби кожного рівня виконують особливі функції у тексті [4, с. 7].

Найнижчий рівень – фонографічний. Звуконаслідування – один із тропів цього рівня – буває прямим та непрямим. Радянський лінгвіст І. Р. Гальперін у роботі зі стилістики англійської мови пояснює, що пряме звуконаслідування виражається у словах, що імітують природні звуки: *bang, chop-chop, cuckoo*, у той час як непряме, яке іноді називають “*echo-writing*”, покликане за допомогою особливих звукосполучень підкреслити значення висловлювання. У новелі Бредбері “*All Summer in a Day*” прикладом прямого звуконаслідування є “*The children lay out, laughing, on the jungle mattress and heard it squeak and sigh under them*” [8].

Алітерація, за А. Н. Мороховським, це – «свідоме повторення однакових чи акустично схожих звуків або їхніх сполучень» [6, с. 51]. Яскравим прикладом використання алітерації у творах Р. Бредбері може слугувати цитата зі збірки новел «Кульбабове вино»: “*summer sea of silk sand laces*” [9, с. 143]. Тут письменник вдало імітує перешіптування жінок на зборах та шелест їхніх суконь. **Асонанс** – близький до нього художній засіб, що ґрунтується на повторенні голосних звуків [6, с. 53]. У новелі Бредбері читаємо: “*They hated her pale snow face, her waiting silence*” [8]. І звуконаслідування, і алітерація з асонансом створюють звуковий фон літературного твору, акцентуючи увагу на значенні окремих слів.

Наступний рівень стилістичного аналізу – **лексичний**. На цьому рівні існує велика кількість художніх засобів, але нас у даному дослідженні цікавлять лише ті, що притаманні поетичному мовленню.

Метафора відіграє важливу роль у творах Р. Бредбері, автор використовує її найчастіше з усіх художніх прийомів [7]. Знову звертаючись до збірки «Кульбабове вино», знаходимо серед незліченної кількості метафор опис галявини, наповненої пташиним співом: “*the waterfall of bird song*” [9, с. 8], та тротуарів спекотним вечором: “*oven-baked sidewalks*” [9, с. 185]. І. Р. Гальперін запропонував цікаве визначення метафори: «*the power of realizing two lexical meanings simultaneously*» [2, с. 128]. Крім того, він наводить думку іншого дослідника: «*Metaphorization can also be described as an attempt to be precise, as J. Middleton Murry thinks. But this precision is of an emotional and aesthetic character and not logical*» [2, с. 128]. Ми вважаємо таке визначення суперечливим, вартим уваги, так як, на відміну від більшості письменників, що точно викладають факти, поети намагаються якнайточніше підібрати слова для створення правильного емоційного враження у читача.

В основі метафори іноді лежить художній прийом, вартий особливої уваги – **синестезія**, що полягає у поєднанні в одному тропі різних, іноді далеких асоціацій та викликає синтез відчуттів [5, с. 396].

Персоніфікація, за В.А. Кухаренко, – вид метафори, що виражає схожість між живими та неживими об’єктами [4, с. 24]. Р. Бредбері майстерно володіє засобом персоніфікації, відшуковуючи нетривіальні зв’язки та поєднання образів: “*the light switching its tail in two hundred directions, the Fog Horn stumbling in the high throat of the tower*” (“*The Fog Horn*”) [14].

Метонімія – близький до метафори художній засіб. За І. Р. Гальперіном, “*metonymy is based on a different type of relation between the dictionary and contextual meanings, a relation based not on identification, but on some kind of association connecting the two concepts which these meanings represent*” [2, с. 132]. Варто відрізнити художній прийом метонімії від фігурального значення слова, що з’явилося за допомогою метонімії, але з часом закріпилося у словниках та почало співіснувати з основним значенням.

З приводу **синекдохи (synecdoche)** існують суперечливі твердження. І. Р. Гальперін не згадує синекдоху у перелїку стилїстичних прийомів, вважаючи її невіддільною від метонїмїї. У роботі В. А. Кухаренко знаходимо твердження, що синекдоха – це вид метонїмїї, що базується на зв'язках між цілим та його частиною [4, с. 24]. Подібне визначення наведено у підручнику за авторством А. Н. Мороховського [6, с. 170]. Зарубїжні дослідники схилиються до думки, що співвідношення частина-ціле лежить в основі метонїмїї, а синекдоха базується на зв'язках між класом об'єктів та представником цього класу [15, с. 92–94]. У даній роботі ми використовуємо визначення російських учених. У новелі Бредбері “The Crowd” прийом синекдохи підкреслює, як поранений туманно й нечітко сприймає людей навколо: “he saw the faces of the crowd beyond him in the night” [12].

Порівнюючи способи створення образів у поезїї та прозі, українська дослідниця І. О. Анніна наголошує, що «найвиразнішою рисою поезїї є **актуалїзація** – максимальна концентрація значеннєво-емоційного навантаження різних мовних рівнів. (...) те, що в поетичному творі виражається 2-ма словами, у прозі вимагає 14 слів. Тобто образна місткість слова або словосполучення у поезїї більша, ніж місткість цих одиниць у прозі» [1]. З прикладів, наведених вище, бачимо, що метафора, персонїфікація, метонїмїя та синекдоха є засобами досягнення актуалїзації.

Третій рівень стилїстичного аналізу – **синтаксичний**. Тут ми виділяємо **повтори**, що виконують суттєву функцію у творах Рея Бредбері. Цей прийом підкреслює значення повторюваних слів, наголошуючи на їхній важливості. І. Р. Гальперін пише, що повтор бере початок у емоційному мовленні, але як художній засіб він виконує функцію не лише емоційного вираження [2, с. 194–195]. В. А. Кухаренко виділяє сім видів повтору: *anaphora* (повтор початку речення), *epiphora* (кінець речення), *framing* (початок і кінець), *catch repetition (anadiplosis)* (кінець речення, повторений на початку наступного), *chain repetition* (послідовність кількох *catch repetitions*), *ordinary repetition* (повторюваний елемент з'являється у різних частинах речення), *successive repetition* (непереривна послїдовність повторюваних елементів, що є найбільш емпатичним видом повтору з усіх перелїчених) [4, с. 41]. У творі “The Crowd” знаходимо *catch repetition*, що підкреслює важливість наскрізного образу колїс у новелі: “...the front wheels! Wheels don't spin very long” [12]. Останній вид повтору Р. Бредбері використовує у натхненному монолозі Дугласа Сполдїнга («Кульбабове вино»): “You'll see twelve of me in and out, in and out, every minute” [9, с. 28]. У цьому випадку повтор дає змогу відчувати швидкість, невпинність, із якою хлопець обїцяє виконувати доручення хазяїна взуттєвого магазину.

У цьому самому монолозі сильне враження на читача справляє прийом **перелїку**: “I delivery our packages, pick up packages, bring you coffee, buy our trash, run to the post office, telegraph office, library!” [9, с. 28]. У іншому творі, “The Fog Horn”, у словах “the lament, the bewilderment, the loneliness of the great monster” [14] сконцентровано сильні емоції. І. Р. Гальперін визначає перелїк як “a stylistic device by which separate things, objects, phenomena, properties, actions are named one by one so that they produce a chain, the links of which, being syntactically in the same position (homogeneous parts of speech), are forced to display some kind of semantic homogeneity, remote though it may seem” [2, с. 198]. Дослідник зазначає, що перелїк створює ефект ритму у прозі, що наближає твір до поетичного. На відміну від повтору, при перелїку створюється нагромадження різноманїтних образів [2, с. 198].

Риму та ритм ми свідомо не називаємо серед перших та найбільш явних рис поезії. Таке розташування було б очікуваним при аналізі творчості слов'янського письменника, але Бредбері належить до англо-американської літературної традиції, яка суттєво відрізняється від звичної для нашої літератури. Поетеса та перекладач Саша Дагдейл у статті, присвяченій перекладацькому семінару, помітила цікаву відмінність літературної традиції Британії та Росії: англійці цілком нормально ставляться до верлібру, проте у Росії збереження рими й ритму вважається ознакою майстерності перекладача й поета [3]. І. Р. Гальперін зауважив щодо особливостей англійської мови: "Both rhythm and rhyme are objective qualities of language and exist outside verse" [2, с. 232]. З іншого боку, "in verse both have assumed their compositional patterns and, perhaps, due to this, they are commonly associated with verse" [2, с. 232]. Отже, незважаючи на популярність верлібру в англійській літературі, ми вважатимемо риму та ритм ознакою поетичної мови.

Проявом ліризму у прозовому творі є **інтертекстуальність**, тобто наповненість **цитатами та алюзіями**, що не тільки підкреслює повагу автора до своїх попередників, а й може виступати у ролі метафори чи символу, наповнюючи твір глибоким підтекстом, обігруючи ідеї та мотиви, представлені у тексті-попереднику. Проведення інтертекстуальних паралелей – це один із засобів досягнення компактності, актуалізації твору, що ми визначили як одну з основних рис поезії: замість пояснень та описів – наскрізна ідея, передана однією фразою з іншого твору.

Рей Бредбері у своїх творах нерідко згадує інших авторів та їхні твори, вдало вплітаючи в уже відомі читачеві мотиви та образи своє нове, сучасне, фантастичне бачення проблеми. Прикладами інтертекстуальних новел можна, без сумніву, назвати «Usher II» з «Марсіанських хронік», що містить незліченну кількість алюзій на твори Едгара По та згадок про інших письменників; "Dogian in Excelsis", де обігране чудернацьке сплетіння образів біблійного Спасителя та Вайлдівського Доріана Грея. Велика кількість дослідників детально аналізувала роман «Fahrenheit 451», знаходячи безліч алюзій та прямих цитат з інших творів. На прикладі лише одного епізоду – сутички між головним героєм Монтегом та його начальником – можна переконатися у дивовижній освіченості автора твору. Текст, багатий на алюзії та цитати, вимагає освіченості й від читача – він має знати твір, на який посилається письменник, його автора та історичний контекст його створення, щоб помітити проведену паралель та вловити задуману ідею.

Алюзія відрізняється від цитати тим, що висловлювання не наводиться повністю і, як правило, не вказується його джерело та автор. Асоціації виникають на основі одного лише натяку.

Варто згадати художні засоби, що є спільними для прози й поезії, однак роблять текст більш художнім, образним і, таким чином, варті уваги у даному дослідженні.

Епітет, один із найпоширеніших тропів, "expresses characteristics of an object, both existing and imaginary" [4, с. 31]. Існують так звані сталі епітети, але одна з особливостей стилю Р. Бредбері у тому, що він їх використовує дуже рідко, щоразу по-іншому змальовуючи один і той самий предмет. Затишні "warm spring lights of cottages and farms" у новелі "The April Witch" [11] та грандіозне "immense light" маяка у "The Fog Horn" [14] викликають зовсім різні емоції. У творах "Dark They Were, and Golden Eyed" та "The April Witch" через опис повітря Бредбері створює атмосферу, що найкраще підходить у кожному випадку (порівняти "hot liquid air" [10] та "cool night air" [11]).

Порівняння також використовуються як у прозі, так і у поезії. Цей художній засіб означає співставлення предметів, що належать до різних класів. І. Р. Гальперін у своїй роботі влучно зауважив, що завдяки порівнянню ми, самі того не усвідомлюючи, розуміємо по-новому і предмет, який порівнюється, і предмет, з яким він порівнюється [2, с. 154]. Цей троп зазвичай містить сполучник *as* або *like*. Цікаво, що в англійській мові порівняльний сполучник «like», на відміну від подібних йому в українській мові, може ставитися в кінці фрази, відіграючи роль суфікса: “Emily Barton was very pink, very Dresden-china-shepherdess like” [2, с. 155]. У новелі Бредбері “All Summer in a Day” знаходимо порівняння “the children pressed to each other like so many roses, so many weeds” [8] – так письменник передав дитяче бажання хоч одним оком побачити сонце.

Гіпербола також зустрічається і в прозі, і в поезії. Цей прийом іноді доводить висловлювання до абсурду. Незважаючи на це, І. Р. Гальперін стверджує, що гіпербола загострює здатність читача логічно оцінювати висловлювання [2, с. 163]. Тут же читаємо: “V. V. Vinogradov, developing Gorki’s statement that ‘genuine art enjoys the right to exaggerate, states that hyperbole is the law of art which brings the existing phenomena of life, diffused as they are, to the point of maximum clarity and conciseness” [2, с. 163]. Можемо зробити висновок, що гіпербола, як і метафора, робить текст лаконічним, емоційно насиченим та виразним, а значить, більш наближеним до поезії. Репліки імператора у новелі Р. Бредбері “The Flying Machine” гіперболічно розкривають особливості китайської філософії: “And this tea is good in my mouth, surely that is a miracle”, “...the sea is blue. That now is the finest of all miracles” [13].

Усі вищезгадані засоби художньої виразності є складовими **образності твору (imagery)**, яку І. Р. Гальперін визначив як «a use of language media which will create a sensory perception of an abstract notion by arousing certain associations (sometimes very remote) between the general and the particular, the abstract and the concrete, the conventional and the factual» [2, с. 243].

Бібліографічні посилання

1. **Анніна І. О.** Словесний образ у поезії і прозі (на матеріалі поеми Т. Г. Шевченка «Княжна» і повісті «Княгиня») / І. О. Анніна // Культура слова. – К. : Наукова думка, 1976. – Вип. 10. – С. 50–56.
2. **Гальперін І. Р.** Стилістика англійського мови / І. Р. Гальперін. – М. : Высшая школа, 1981. – 297 с.
3. **Дагдейл Саша.** Уильям Блейк в России. Опыт одного семинара / Саша Дагдейл // Русский журнал. – 2010. – № 12. – С. 242–247.
4. **Кухаренко В. А.** Практикум з стилістики англійської мови : підручник / В. А. Кухаренко. – Вінниця : Нова книга, 2000. – 160 с.
5. **Літературознавча енциклопедія** : у 2-х т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – Т. 2. – 595 с.
6. **Мороховський А. Н.** Стилістика англійського мови : учебник / А. Н. Мороховський, О. П. Воробьева, Н. И. Лихошерст, Э. В. Тимошенко. – К. : Выща школа, 1991. – 272 с.
7. **Наставшева Н. Г.** Метафора в прозе Бредбері / Н. Г. Наставшева // Вопросы романо-германской филологии : сборник статей ; ред. Пелевина Н.Ф., Сухих О.В. – Калининград : КГУ, 1976. – С. 36–43.
8. **Bradbury R.** All Summerina Day [Electronic source]. – URL: <http://raybradbury.ru/library/story/54/4/0/>
9. **Bradbury R.** Dandelion Wine / R. Bradbury [= Вино из одуванчиков / Р. Бредбері]. – М. : АЙРИС-пресс, 2015. – 320 с. – (Читаем в оригинале).
10. **Bradbury R.** Dark They were, and Golden Eyed [Electronic source]. – URL: <http://raybradbury.ru/library/story/49/11/0/>
11. **Bradbury, R.** The April Witch [Electronic source]. – URL: <http://raybradbury.ru/library/story/52/2/0/>

12. **Bradbury R.** The Crowd [Electronic source]. – URL: <http://raybradbury.ru/library/story/43/5/0/>
13. **Bradbury R.** The Flying Machine [Electronic source]. – URL : <http://raybradbury.ru/library/story/53/4/0/>
14. **Bradbury R.** The Fog Horn [Electronic source]. – URL: <http://raybradbury.ru/library/story/51/12/0/>
15. **Panther Klaus-Uwe.** Metonymy in Language and Thought / Panther K.-U., Radden G. – John Benjamins Publishing, 1999. – 423 p.

Бібліографічні посилання

1. Анніна, І. О. «Словесний образ у поезії і прозі (на матеріалі поеми Т. Г. Шевченка «Княжна» і повісті «Княгиня»)». *Культура слова*, 10 (1976): 50–56. Web.
2. Гальперин, І. Р. *Стилістика англійського язика*. Москва: Высшая школа, 1981. Print.
3. Дагдейл, Саша. «Уильям Блейк в России. Опыт одного семинара.» *Русский журнал* 12 (2010): 242–247. Web.
4. Кухаренко, В. А. *Практикум з стилістики англійської мови: Підручник*. Вінниця: Нова книга, 2000. Print.
5. Ковалів, Ю. І., comp. *Літературознавча енциклопедія: У двох томах 2* (2007): п. pag. ВЦ «Академія». Web.
6. Мороховский, А. Н. Воробьева О. П., Лихошерст Н. И., Тимошенко Э. В. *Стилістика англійського язика: Учебник*. Київ : Вища школа, 1991. Print.
7. Наставшева, Н. Г. «Метафора в прозе Брэдбери.» *Вопросы романо-германской филологии: сборник статей* (n.d.): 36–43. *Калининградский гос. университет*. Web. 1976.
8. Bradbury, R. *All Summer in Day*. raybradbury.ru/library/story/54/4/0/.
9. Bradbury, R. *Dandelion Wine*. Москва, АЙРИС-пресс, 2015.
10. Bradbury, R. *Dark They were, and Golden Eyed*. raybradbury.ru/library/story/49/11/0/
11. Bradbury, R. The April Witch. raybradbury.ru/library/story/52/2/0/
12. Bradbury, R. *The Crowd*. raybradbury.ru/library/story/43/5/0/.
13. Bradbury, R. The Flying Machine. <http://raybradbury.ru/library/story/53/4/0/>
14. Bradbury, R. The Fog Horn. raybradbury.ru/library/story/51/12/0/.
15. Panther, Klaus-Uwe, Radden Günter. *Metonymy in Language and Thought*. John Benjamins Publishing, 1999.

Надійшла до редколегії 07.11.2016